

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Як ми вже знаємо, ринкова економіка є одним із відомих людству типів економічної організації. В сучасних умовах участь людини в ринкових відносинах стає однією з найважливіших форм підприємницької діяльності. Обізнаних людей в ринкових відносинах не так і багато, їх потрібно збільшувати, наслідком того буде розвиток власного капіталу та економіки країни.

Метою дослідження є аналіз ринкових відносин та участь людини в цьому, забезпечення сприятливих умов для нормальної дії ринкових механізмів, закономірність розвитку малого, середнього та великого бізнесу.

Об'єктом дослідження є сфера людських потреб та інтересів і похідних від них відносин, що виникають у самої людини щодо ринкових відносин

Предмет дослідження є вивчення соціально-економічного розміщення продуктивних сил України і розвитку галузей її економіки, найважливіших природно-економічних, демографічних і екологічних особливостей. Економічні відносини, в які протягом життя вступає людина, різноманітні. Місце людини в економічних відносинах в першу чергу характеризують: 1) його положення у відносинах власності; 2) його роль в процесі праці (виробництва); 3) його участь в бізнесі і підприємстві; 4) його положення у відносинах розподілу і споживання виробленого в суспільстві продукту. Вступаючи в відносини власності, людина реалізує права володіння (можливість мати у себе те чи інше майно), розпорядження (можливість змінювати призначення і приналежність майна), користування (можливість використовувати корисні властивості майна). Обсяг цих прав залежить від форми власності: загальної, приватної або змішаної. Слід підкреслити, що вплив форми власності на економічну поведінку людини не є однозначним. Наприклад, приватна власність, з одного боку, роз'єднує людей і відчужує їх від праці, але, з іншого - є необхідною умовою їх господарської самостійності і незалежності [1, с. 2-5]. Загальна (або громадська) власність, певною мірою сприяючи подоланню різкого майнового і соціального нерівності, на думку економістів, не створює достатніх стимулів до праці і не може забезпечити стійке економічне зростання. Право власності визнається одним з природних і невідчужуваних прав людини. Найважливіша ринкова роль людини - його участь в процесі праці. Об'єктивними характеристиками трудової діяльності людини є продуктивність, ефективність і місце в системі суспільного розподілу праці. Її оцінка визначається ступенем відповідності найважливішим вимогам, до неї пред'являються: вимогами професіоналізму, кваліфікації, трудової, технологічної та договірної дисципліни, а також старанності і ініціативності.

Підприємницька діяльність в сучасних умовах стає однією з важливих форм участі людини в економічних відносинах. Підприємництвом вважається здійснювана з власної ініціативи, на свій ризик і відповідальність, самостійна, спрямована на отримання прибутку діяльність людей.

Вона пред'являє до людини особливі вимоги: винахідливість, глибокі знання, ініціативність, силу волі, готовність до ризику, твердість, уміння самостійно приймати відповідальні рішення, вірність слову. Невідповідність цим вимогам перетворює діяльність, зовні схожу на підприємницьку, в її протилежність - обман і шахрайство. Нарешті, людина є учасником ставлення ній розподілу і споживання. Відомі різні форми розподілу виробленого в суспільстві продукту: заробітна плата, банківський відсоток, земельна рента та дивіденд по купленим акціям [2, с. 33-35.]. Нерівність доходів залежить від положення людини у відносинах власності, рівня його освіти, кваліфікації, професійної підготовки та інших факторів. Неминучий в умовах ринкової економіки розрив в рівнях доходів окремих людей і груп населення в сучасних умовах покликане компенсувати держава (соціальні програми, посібники). Вступаючи в відносини споживання, людина на отримані доходи набуває необхідні йому товари та послуги, задовольняє наявні матеріальні і духовні потреби. Свобода діяльності підприємця як одна із головних рушійних сил ринкової економіки означає його право купувати економічні ресурси, виготовляти з них товари і продавати їх на ринках за власним вибором. Якщо умови діяльності у певній галузі підприємця не задовольняють, не повинно бути жодних обмежень для переходу в будь-яку іншу. Свободу вибору означає право власників матеріальних ресурсів і грошового капіталу використовувати їх на свій розсуд. Оскільки свобода вибору означає право людини обирати вид діяльності. Ще один прояв свободи вибору – суверенітет споживача. Він означає право у межах власного грошового доходу задовольняти свої потреби товарами і послугами. Існує, звичайно, і зворотний зв'язок – вплив підприємницької діяльності на споживчий вибір. Адже розвиток виробництва, розширення його можливостей, особливо на основі інформаційних технологій, створення гнучких виробничих систем дають змогу перейти від масового до індивідуального виробництва, задовольняти існуючі потреби все повніше. Але і потреби не залишаються незмінними, розвиваються, посилюючи певні імпульси підприємцям, котрих конкуренція змушує уважно стежити за ситуацією на ринку. Ситуація може змінюватися несподівано і не завжди на краще. Тому існує певний ризик втратити вкладені капітали, зазнати збитків. Як ми вже знаємо, ринкова економіка є одним із відомих людству типів економічної організації. Суттєвою рисою ринкової економіки є те, що продукти в ній виготовляються для продажу (обміну) і набувають форми товару [3, с. 66-67.]. Ринкова економіка ґрунтується на приватній власності на економічні ресурси, свободі підприємництва і свободі вибору економічних суб'єктів, конкуренції, визначальній ролі особистого інтересу, що мотивує поведінку людей. До основоположних засад ринкової економіки відноситься і використання цінового механізму узгодження, регулювання поведінки окремих учасників виробництва, а також обмеження координуючої ролі держави. У ринковій економіці виробник або споживач може вільно вибирати економічних партнерів, між якими існує конкуренція за право придати або купити даний вид товару. Купівля-продаж відбувається за цінами, що встановлюються під впливом конкуренції і характеризують існуюче в даний момент співвідношення попиту на товар і його пропозиції. Попит – це кількість товарів, яку споживачі хочуть і спроможні купити (тобто платоспроможна потреба). Пропозиція – це кількість товарів, яку виробники хочуть і можуть виготовити за даного рівня витрат і цін. Факт встановлення ринкової ціни стосовно конкретного товару означає, що на даному ринку досягнута точка рівноваги між попитом і пропозицією.

Колівання попиту і пропозиції призводить до зміни цін, то заохочує або, навпаки, обмежує виробництво потрібних споживачам продуктів. Тобто основним елементом ринкового регулювання економічних процесів є механізм цін. Зрозуміло, що сучасна ринкова економіка – це не джунгли, де виживає сильніший [4, с. 102.104.]. Людство виробило цілу низку закріплених у чітких юридичних формальних нормах, що гарантують захист економічних прав і свобод людини. Серед них основоположним є право на власність та право на працю. Ці права включені до Загальної декларації прав людини, конституцій більшості держав світу. Українська держава визнає право власності та рівноправність її різних форм, забезпечує захист власності й умови для її розвитку. Заробітна плата виступає як грошова винагорода найманого робітника за певний час або обсяг виконаної ним роботи та існує у двох основних формах – почасовій та відрядній. Почасова заробітна плата встановлюється за роботу, виконану протягом певного часу, а «відрядна – за кількість виготовленої продукції. Оскільки купівельна спроможність отриманої грошової суми може змінюватись, розрізняють номінальну і реальну заробітну плату. Номінальна заробітна плата – це сума грошей, яку отримує робітник за продаж своєї робочої сили. Реальна заробітна плата визначається кількістю благ, які робітник фактично може придбати за отримані ним гроші і залежить від величини номінальної заробітної плати, рівня цін та податків [5, с. 201-203.].

Висновок розвиток ринкових відносин для людини є не легким, як фізично, так і психологічно. Адже важко забезпечити сприятливі умови для нормальної дії ринкових механізмів, у яких бере участь не одна людина, а тисячі, мільйони.

Література

1. Становлення ринкової економіки в Україні (проблеми і перспективи) / В. С. Марцин; Львів. комерц. акад. – Л. : Коопосвіта, 1999. Бібліогр.: 236 с.
2. Ринкова економіка // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003.
3. Срохін С.А. «Структурна трансформація національної економіки. теоретико-методологічний аспект Наукова монографія Київ Видавництво «Світ Знань» 2002 р. – 528 с.
4. Мірошник А.М. «Економічна природа корпорації: сутність та особливості формування ринкових відносин в Україні». Випуск 1. Київ – 2005р. – 250 с.
5. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка» – Навчальний посібник.К. Центр Навчальної літератури Видавництво «Арка» – 2002р. – 436 с.